

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Una llengua més castellanitzada i més masclista

El rebuig en la llengua culta de la concordança del participi passat amb el pronom acusatiu de tercera persona

Eugeni S. Reig

InfoMigjorn, núm. 1.318, 21/02/2017

És obvi que deixar de fer la concordança és un fet lingüístic que no obeeix a cap actitud masclista dels parlants, però també és obvi que una llengua que no fa la concordança oculta el gènere gramatical femení i, a conseqüència d'això, invisibilitza les dones.

Hi ha una cosa amb la qual estic completament en desacord amb alguns escriptors valencians –afortunadament en són pocs– i és que no fan en els seus escrits la concordança del participi passat amb el pronom acusatiu de tercera persona. Tots els valencians hem fet sempre eixa concordança i, actualment, la immensa majoria de nosaltres continuem fent-la. Encara que en el cas del masculí plural l'hem perduda per complet des de fa molt de temps, en el femení singular i en el femení plural continuem fent-la. En canvi, alguns escriptors valencians no la fan mai, amb la qual cosa la llengua que escriuen resulta, al meu parer, postissa, estranya i, a voltes, confusa.

El castellà no fa la concordança, però en eixa llengua no hi ha cap problema. Si dic «lo he visto», sé que em referisc «a él» i si dic «la he visto» sé que és «a ella». En valencià, si dic «l'he vist» quan em referisc a ell i «l'he vista» quant parle d'ella, la cosa és claríssima. Però si dic «l'he vist» en els dos casos, no puc saber de qui parle.

Pose, a tall d'exemple, uns breus fragments de la novel·la *Nit de foc* de Vicent Marqués publicada l'any 2006 per Editorial Alfani, l'autor de la qual, valencià de la ciutat de València, no fa mai la concordança en el text de la seua novel·la. Així, en la pàg. 40, parlant d'una dona, Isabel Fornells, diu «me l'havia imaginat en totes les postures possibles i el iaio brandava el cap cadenciosament.» Qui llig açò pensa que la persona que s'imagina en totes les postures possibles no és Isabel, és el vellet que espera fora de la cabina telefònica. En la pàg. 50, parlant de la porta del casal faller, escriu: «En eixir és quan m'adoní que el pany de la porta estava trencat. ¡L'havien forçat!» Al llegir açò qualsevol entén que havien forçat el pany, però el que l'autor vol dir és que havien forçat la porta. De fet, en la pàg. 53 escriu: «[...] que ja sabien com funcionava abans de forçar la porta.» En la pàg. 56 escriu: «¡L'havia cagat!» El lector es queda una mica desconcertat, sense saber exactament què o a qui ha cagat el protagonista de la narració.

La nostra llengua –i també altres llengües llatines– té un bon grapat d'expressions que sempre construïm només en femení –l'anomenat femení d'indeterminació– com és el cas de les conegudíssimes locucions *dos dits de la mateixa, qui la fa la paga o ara sí que l'hem feta bona*. L'exclamació *¡l'he cagada!* és una d'eixes expressions que empren el femení d'indeterminació i que, per tant, no tenen cap sentit si s'hi usa el participi en masculí. L'exclamació «¡L'havia cagat!» que escriu l'autor és gramaticalment impossible a no ser que volguera dir que el personatge de la novel·la ha cagat el porter automàtic pel qual parla en eixe moment però, caram, és evident que això és força dificultós i ha de resultar incomodíssim. En la pàg. 176, parlant d'una dona, Albertina, escriu: «[...] d'haver-me-la trobat [...]». En la pàg. 180, referint-se novament a Albertina, escriu: «¡L'havia metrallat!» En la pàg. 194, parlant d'una altra dona, escriu que: «[...] l'havia agarrat violentament pel bescoll i l'havia obligat a ficar-se dins de l'armari [...]». En la pàg. 213, referint-se a una dona escriu: «No sabia si l'havia sentit bé o és que estava somiant.»

Manuel Sanchis Guarner, en l'apartat 223 de la seua *Gramàtica valenciana* (pàg. 193) escriu:

Normalment, en els temps composts, el participi del verb que es conjuga roman invariable en la forma masculina sing.; exemple: *Havem gastat moltes pessetes*.

Emperò el participi concorda amb el complement acusatiu quan est és un dels pronoms dèbils de 3.ª persona *el, la, els o les*; exemples: *Has sabut la lliçó? No l'he sabuda; Haveu vist les meues sabates? Sí que les he vistes; Has trobat els meus germans? No els he trobats*.

Com veiem, Manuel Sanchis Guarner prescriu en la seua gramàtica fer la concordança fins i tot amb el masculí plural, com ens ho indica clarament l'exemple «no els he trobats».

La *Gramàtica normativa valenciana* de l'AVL (pàgina 180, punt 23.2.2.1) diu:

El participi dels temps composts concorda en gènere i nombre amb els pronoms acusatius de tercera persona *lo, la, los, les*: –*Has vist la meua germana? –No, encara no l'he vista.* La concordança també es dóna en aquells casos en què el temps compost va seguit d'un infinitiu i el pronom s'anteposa al conjunt verbal, amb independència que el pronom siga un complement de l'infinitiu o no: *No les he sentides entrar. No l'ha deguda conéixer. No les hem pogudes comentar.*

La norma de l'AVL és claríssima. S'entén a la primera.

Com veiem, la *Gramàtica normativa valenciana* de l'AVL també ens diu que cal fer la concordança fins i tot amb el masculí plural ja que inclou el pronom acusatiu de tercera persona *los*, però –potser intencionadament– posa només exemples corresponents al gènere femení.

La concordança del participi passat amb el pronom acusatiu de tercera persona, per desgràcia, s'ha perdut per influència del castellà en una zona important del nostre domini lingüístic que comprén una bona part de Catalunya –ciutat de Barcelona inclosa–, però es conserva ben viva en terres valencianes i, també, a les Illes Balears a on, fins i tot, fan la concordança amb el masculí plural. I també es conserva encara en algunes parts de Catalunya. Actualment molts escriptors continuen fent la concordança –com feia la llengua clàssica i com continuem fent valencians, illencs i alguns catalans–, però molts dels que no la fan en la llengua parlada tampoc la fan en la llengua escrita, i això, que a mi em sembla un error fora mida i tremendament greu perquè despersionalitzava la nostra llengua, es considera normatiu i, per tant, s'admet com a correcte. Tan normatiu es considera dir i escriure «aquestes novel·les ja les he llegides» com dir i escriure «aquestes novel·les ja les he llegit». I damunt, per a agreujar més encara el problema, els llibres d'estil d'alguns mitjans de comunicació i els correctors d'algunes editorials i d'eixos mateixos mitjans de comunicació (que pertanyen, especialment, a l'àrea a on no es fa la concordança) ho fomenten i, fins i tot, ho imposen. Jo comprenc perfectament –i em sembla molt bé i hi estic totalment d'acord– que als minusvàlids se'ls done tota classe de facilitats per a fer-los la vida més fàcil, més còmoda i més agradable, però el que no puc comprendre –ni crec que ho entenga ningú– és que u s'automutile voluntàriament per a convertir-se en minusvàlid i gaudir d'eixes facilitats. Doncs eixa barbaritat

tan grossa és exactament la que fan els valencians que renunciem a fer la concordança del participi passat amb el pronom acusatiu de tercera persona en la llengua culta quan pràcticament tots nosaltres la fem en la llengua parlada. És mutilar la llengua d'una manera lamentable. Maltractar-la i empobrir-la d'una manera absurda a canvi de no res. I acostar-la una mica més al castellà.

Fer la concordança en el cas del masculí plural –concordança que els valencians no fem– no és gaire important perquè no aporta res de positiu, però fer-la en el cas del femení, tant singular com plural, és importantíssim perquè aporta claredat i precisió a la llengua. Actualment, que tanta preocupació hi ha perquè les dones no siguem invisibles tant en la llengua parlada com en l'escripta i, per tal d'aconseguir-ho, s'usen fórmules moltes voltes absurdes que compliquen les coses d'una manera innecessària, em resulta desconcertant que es deixi de fer la concordança del participi passat amb el pronom acusatiu de tercera persona quan el pronom és de gènere femení, perquè fer eixa concordança dona visibilitat a la dona d'una manera ben clara i natural. Si parlem d'unes dones i diem «les he vist» en lloc de dir «les he vistes» considere que, a més d'atemptar contra la integritat de la llengua, atemptem contra la dignitat de les dones. Les menyspreem i les subordinem als hòmens d'una manera gratuïta.

Els valencians hem fet des de sempre la concordança del participi passat amb el pronom acusatiu de tercera persona. I, actualment, continuem fent-la. Pose només un parell d'exemples dels nostres clàssics.

En el capítol X del *Tirant lo Blanc* titulat *La resposta definitiva que l'ermità féu al Rei* podem llegir:

–Jo, senyor –dix l'ermità–, les iré a comprar, per ço com sé millor conéixer los materials si són bons, per ço com jo les he fetes moltes voltes de les mies mans.

En el poema LX d'Ausiàs Marc llegim:

Mes voluntats, en gran part discordants,
dona, per vós les he fetes concordes; [...]

Com veiem, Joanot Martorell i Ausiàs Marc escrivien «les he fetes» i no «les he fet». I de la mateixa manera ho han fet sempre els bons escriptors valencians de tots els temps. Cal deixar ben clar que la immensa majoria dels actuals, també.

La *Gramàtica de la llengua catalana* publicada recentment per l'Institut d'Estudis Catalans diu:

Aquesta concordança, però, ha perdut terreny a favor de la construcció amb el participi invariable, que es manifesta amb els valors de gènere i nombre menys marcats: en masculí singular.

No diu que cal fer la concordança, no diu que és obligatori fer-la, només diu que «[...] la concordança entre el pronom d'acusatiu i el participi se sol mantenir en els registres formals.» Pompeu Fabra va cometre l'error d'elaborar una norma complexa i poc adequada sobre la concordança i, a més, no va prescriure que es fera, es va limitar a dir «És recomanable (si no obligatori) de fer concordar el participi passat amb el complement directe quan aquest és un pronom personal feble de tercera persona.» (*Gramàtica catalana*, 1918). Dir «és recomanable (si no obligatori)» no és pas la mateixa cosa que dir «és obligatori», que és el que Fabra hauria d'haver fet i no va fer. La recent gramàtica de l'IEC ni tan sols diu, com deia Fabra, que «és recomanable» que es faça la concordança; es limita a dir que «[...] se sol mantenir en els registres formals». No prescriu res, només informa. No actua com una gramàtica normativa sinó com una gramàtica descriptiva. Els redactors de la gramàtica de l'IEC han perdut una ocasió magnífica de potenciar la personalitat i la claredat de la llengua catalana i, amb el seu desistiment, l'han acostada una mica més cap a la castellanització d'una manera innecessària.

Considere que tots els que escriuen en la nostra llengua, siga quina siga la seua parla, haurien de fer sempre la concordança del participi passat amb el pronom acusatiu de tercera persona. I seria molt adequat i molt convenient per al bé de la nostra llengua que tots els catalanoparlants de qualsevol part de la nostra àrea idiomàtica feren l'esforç de recuperar eixa concordança també en la llengua parlada com fem encara els valencians, els balears i alguns catalans pels motius següents:

- 1) Perquè és una característica pròpia de la nostra llengua que la diferencia del castellà.
- 2) Perquè dóna visibilitat a la dona d'una manera ben clara i natural.
- 3) Perquè acostava la llengua actual a la llengua dels nostres clàssics.
- 4) Perquè és un senyal de respecte cap als catalanoparlants que encara tenim la sort de fer la concordança.
- 5) Perquè fa la llengua més clara, més precisa i més entenedora.

València, 27 de gener del 2017

Annex

L'apartat 13.5.2.4. de la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, que trobem en la pàg. 492, titulat "La concordança entre el pronom d'acusatiu i el participi", diu:

En la llengua antiga i en una part important dels parlars actuals, quan el complement directe és un pronom personal d'acusatiu de tercera persona i el temps de l'oració està format per l'auxiliar de perfet *haver* i el participi passat, el pronom i el participi concorden en gènere i nombre: –*Heu regat les hortènsies?* –*Les he regades jo mateix*. Aquesta concordança, però, ha perdut terreny a favor de la construcció amb el participi invariable, que es manifesta amb els valors de gènere i nombre menys marcats: en masculí singular (*Les he regat jo mateix*). En els parlars que mantenen la concordança, és més habitual quan el pronom és femení (*L'he comprada avui; les he comprades avui*) que quan és masculí plural (*Els cavalls, ja els hauríem ensellats/ensellat, si ens haguéssiu avisat*). En el cas del masculí singular hi ha coincidència amb la solució invariable (*Feia poc que l'havia comprat, l'ordinador*). Tanmateix, la concordança entre el pronom d'acusatiu i el participi se sol mantenir en els registres formals.

La concordança també es dona en aquells casos en què el verb que va en participi és un verb modal (*poder, gosar, haver de, deure*) o proper a un modal (*voler, saber*), o bé un verb causatiu (*fer, deixar*): *Finalment les hem pogudes obrir; No l'havia sabuda contestar; Me l'ha deixada portar*. Per a la concordança del pronom d'acusatiu i el participi dels verbs de percepció *veure* i *sentir* seguits d'un verb en infinitiu, vegeu § 26.6.1a.

Bibliografia

- ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA; *Gramàtica normativa valenciana*. (Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, València, 2006)
- FABRA I POCH, Pompeu; *Gramàtica catalana*. (1a edició, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1918)
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS; *Gramàtica de la llengua catalana*. (1a edició, Publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2016)
- MARQUÉS CARBONELL, Vicent; *Nit de foc*. (Edicions Alfaní, Aldaia, 2006)
- SANCHIS GUARNER, Manuel; *Gramàtica valenciana* (Editorial Torre, València, 1950)
- SARAGOSSÀ ALBA, Abelard; *Gramàtica valenciana raonada i popular. Els fonaments*. (2a edició revisada i augmentada, Tabarca Llibres, València, 2005)

Cibergrafia

- «La dictadura lingüística dels mitjans de comunicació i la cabotèria dels polítics (III: 'L'han cagada')» per Jaume Corbera Pou <http://dodeparaula.blogspot.com/2017/01/la-dictadura-linguistica-dels-mitjans_19.html>
- «Fabra i el francès. La concordança del participi (*¡Ara sí que l'has feta bona!*)» per Abelard Saragossà <http://www.academia.edu/31021108/Fabra_i_el_francés_Concordanca_del_participi>

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que recull informacions d'actualitat sobre llengua catalana.

ISSN 2462-7003 Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Butlleta de subscripció

InfoMigjorn és una publicació setmanal sobre llengua. La subscripció anual (persones físiques)* són 20 euros. Si us hi voleu subscriure empleneu aquesta butlleta i envieu-la per correu electrònic a infomigjorn@migjorn.cat o bé per correu postal a Xarxa de Mots, Travessera de Gràcia 238, baixos 1a, 08024 Barcelona.

Nom i cognoms:

Adreça electrònica:

D'on sou?

Opció A. Domiciliació bancària. IBAN (24 xifres):

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Opció B. Ingress o transferència de 20 euros a un d'aquests dos comptes:

- CaixaBank ("la Caixa"): **ES31 2100 0807 7802 0113 0452**
- Banc de Sabadell-CAM: **ES67 0081 0077 8400 0145 6056**

En fer la transferència, indiqueu **el nom** complet i l'**e-mail** on voldreu rebre els butlletins.

Opció C. Pagament per PayPal o targeta de crèdit: visiteu la pàgina <http://www.migjorn.cat/okalta.html> i feu clic al botó "Subscriure-s'hi".

Per a qualsevol dubte o consulta, escriviu a infomigjorn@migjorn.cat

* Subscripcions institucionals: 50 euros, amb dret a rebre el butlletí en cinc adreces.

D'acord amb la legislació sobre protecció de dades, en subscriure-us incorporarem les vostres dades al nostre arxiu. Teniu dret a sol·licitar l'accés a les vostres dades, modificar-les o cancel·lar-les escrivint a infomigjorn@migjorn.cat.